

загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ, 2019. 19 с.

9. Варшавець Я.Л. Криміналістична характеристика злочинів, вчинених проти інкасації грошових коштів шляхом розбою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ, 2019. 20 с.

10. Ларин А.М. Криминалистика и паракриминалистика. М.: БЕК, 1996. 180 с.

Максимів Людмила Василівна,

судовий експерт сектору досліджень у сфері інформаційних технологій Івано-Франківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, кандидат юридичних наук

УЧАСТЬ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Серед суб'єктів, які беруть участь у кримінальному провадженні, чільне місце відведено таким учасникам як експерт та спеціаліст. Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) визначено, що експертом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань [1]. Не може залучатися до проведення судової експертизи та виконання обов'язків судового експерта особа, визнана в установленому законом порядку недієздатною, а також та, яка має не зняту або не погашену судимість, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення або дисциплінарне стягнення у вигляді позбавлення кваліфікації судового експерта [2]. Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду [1]. У кримінальному

провадженні судовий експерт може залучатися як експерт або як спеціаліст, залежно від того, з якою метою його залучено.

Проблемні аспекти участі експерта у кримінальному провадженні неодноразово розглядалися провідними науковцями, а саме В.М. Абрамовою, Т.В. Авер'яною, Ю.П. Аленіним, В.Г. Гончаренком, Ю.М. Грошевим, О.В. Капліною, В.О. Коноваловою, О.Р. Михайленком, М.М. Михеєнком, В.Т. Нором, Д.П. Письменним, Л.Д. Удаловою, В.Ю. Шепітьком та ін. Однак, ще й досі залишаються актуальними питання залучення експерта для участі у кримінальному провадженні. Молодий науковець Дудич А.В. виділяє такі форми використання експертом спеціальних знань у кримінальному судочинстві, як його участь у провадженні слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, консультування сторони кримінального провадження, слідчого судді та суду з питань, які стосуються призначення експертизи у кримінальному провадженні, а також діяльність із встановлення причин та умов, які сприяли вчиненню злочинів та визначення профілактичних заходів з їх усунення [3, с. 14].

Доцільніше було б виділити такі форми участі судового експерта у кримінальному провадженні:

- 1) під час огляду місця події;
- 2) при проведенні експертизи;
- 3) при провадженні інших слідчих (розшукових) та процесуальних дій;
- 4) надання консультацій з питань, які стосуються призначення експертизи у кримінальному провадженні;
- 5) встановлення причин та умов, які сприяли вчиненню злочинів та визначення профілактичних заходів з їх усунення.

Участь судового експерта під час огляду місця події регулюється нормами КПК України та Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затвердженої наказом МВС України від 03.11.2015 № 1339. Означеною Інструкцією чітко визначено, що судові експерти залучаються до проведення огляду місця події у процесуальному статусі спеціаліста. У розділі першому Інструкції вказано, що до огляду місця події можуть залучатися як спеціалісти працівники Експертної служби МВС на спеціалізованій пересувній лабораторії на стадії досудового розслідування. Спеціалізована пересувна лабораторія – спеціалізований автомобіль Експертної служби МВС, оснащений необхідним обладнанням, призначений для роботи групи працівників Експертної служби МВС, які володіють спеціальними знаннями та навичками застосування криміналістичних та технічних засобів при проведенні ОМП. Спеціалісти – інспектори-криміналісти, старші інспектори-криміналісти, техніки-криміналісти, а в разі утворення секторів техніко-криміналістичного забезпечення слідчих дій –

керівники зазначених секторів, які входять до структури відповідних органів досудового розслідування та працівники Експертної служби МВС у складі спеціалізованої пересувної лабораторії, які володіють спеціальними знаннями та можуть надавати консультації під час досудового розслідування з питань, що потребують спеціальних знань і навичок та залучені як спеціалісти для надання безпосередньої технічної допомоги сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування [4].

Спеціалізована пересувна лабораторія Експертної служби МВС може залучатися до участі у проведенні ОМП у кримінальному провадженні за письмовим (як виняток за усним з подальшим оформленням у письмовій формі) клопотанням керівника органу досудового розслідування або особи, що виконує його обов'язки, у разі виникнення об'єктивних обставин, пов'язаних зі вчиненням: вбивства або умисного тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого із застосуванням вогнепальної зброї; розбійного нападу із застосуванням вогнепальної зброї з постраждалими особами; згвалтування неповнолітньої чи неповнолітнього, малолітньої чи малолітнього або таке, що спричинило особливо тяжкі наслідки; дорожньо-транспортної пригоди, під час якої загинуло двоє і більше осіб або госпіталізовано до медичних закладів п'ятеро і більше осіб; пожежі, під час якої загинуло двоє і більше осіб або госпіталізовано до медичних закладів п'ятеро і більше осіб; вибуху, загрози вибуху або виявлення саморобних вибухових пристроїв. Якщо виникає необхідність за фактами вчинення інших злочинів (кримінальних правопорушень) спеціалізована пересувна лабораторія залучається за письмовим клопотанням керівника органу досудового розслідування або особи, що виконує його обов'язки.

Доцільність виділення окремою формою участь судового експерта під час огляду місця події у кримінальному провадженні обґрунтовується специфікою означеної слідчої (розшукової) дії, яку законодавством дозволено проводити до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, тобто до моменту відкриття кримінального провадження. За результатами проведеного огляду місця події слідчий приймає рішення про те, чи є склад кримінального правопорушення, чи буде відкрите кримінальне провадження, і часто таке рішення базується на спеціальних знаннях та консультаціях спеціаліста, який залучається до проведення огляду місця події.

Залучення судового експерта до проведення експертизи у кримінальному провадженні регламентується статтями 242–243 КПК України. Експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 КПК України, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження,

необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права. Після отримання матеріалів судової експертизи або експертного дослідження судовий експерт, якому доручено його виконання, проводить дослідження за алгоритмом, визначеним пунктом 2 розділу IV Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України, затвердженої наказом МВС України від 17.07.2017 № 591. Судовий експерт може провести дослідження з поставлених на вирішення запитань у порядку, обумовленому логічною послідовністю проведення експертного дослідження. За результатами проведеного дослідження судовий експерт готує висновок експерта, висновок експертного дослідження або повідомлення про неможливість проведення судової експертизи, який оформлюється згідно з вимогами, установленними процесуальним законодавством України та розділами V та VI вказаної Інструкції [5].

Отже, виділяючи такі форми участі судового експерта у кримінальному провадженні як: під час огляду місця події; при проведенні експертизи; при провадженні інших слідчих (розшукових) та процесуальних дій; при наданні консультацій з питань, які стосуються призначення експертизи у кримінальному провадженні; при встановленні причин та умов, які сприяли вчиненню злочинів та визначенні профілактичних заходів з їх усунення існує ще чимало проблематичних питань, які потребують детального вивчення і вирішення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 651-VI / Верховна Рада України / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Про судову експертизу: закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII / Верховна Рада України / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4038-12>.
3. Дудич А.В. Експерт як учасник кримінального провадження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2017. 20 с.
4. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події: наказ МВС України від 03.11.2015 № 1339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z1392-15>.
5. Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС України від 17.07.2017 № 591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z1024-17>.